

kamarása, sőt uralkodójának Siciliába vonulása után rövid ideig hadügy-ministere is. Meghalt szülőföldjén 1844-ben.

A másik olasz Bánkbán-novelláról, melynek nyomára az elsőt illető kutatásaim közben bukkantam, legközelebb, mielőtt e ritka nyomtatványt, melyet a firenzei könyvtárakban hiába kerestem, valahol fellelnem sikerül.

ADATOK BALASSA BÁLINTRÓL.

(Negyedik közlemény.)

140. 1591. Dobó Ferencz protestál Kutassy János auditor generalis ellen, a miért közte és *Balassa Bálint* közt folyt perében hozott ítélet-levelet nem akarja kiadni. (Esztergomi kptln ltára lib. 8. Ao. 1591 fol. 556.)

141. 1591. febr. 21. Liptó vármegye jelenti főispánjának Illyésházy Istvánnak, hogy mai napon Német Lipcsén tartott közgyűlésén Szentmiklósi Pongrácz Mihály alispán és Pruzsinszky Miklós szolgabíró azt jelentették, hogy midőn ők a vármegye parancsából s a pozsonyi orsz. törvényszék által 1589 okt. 27-én hozott ítélet alapján *Balassa András* nógrádi főispán fölperest *B. Bálint és Ferencz* alperesek ellen folyó febr. 19-én Ujvár vára, Hibbe város, Verbicze, Plosstyna, Illenovo, Dowalov és Wychodna falubeli porciókba beakarták iktatni, nagyszámu tanukkal Ujvárra igyekeztén, a Biela vízen Szent Péter faluban, a vártól egy hajításnyira átvezető hídnál Balassa Ferencz gazdatisztjei, és nagy számu jobbágysai utjokat állották s Andaházy András az alperesek nevében kifogást emelt a végrehajtás ellen, mert a végrehajtó levélben nincs megjelölve micsoda porcióba akarja B. András magát beiktatni, nincs megmondva kinek a nevére szól; nem a vármegye bocsátotta ki s mert ők nem emlékeznek, hogy abba beleegyeztek volna. Még egyéb formai kifogásokon kívül azt is felhozta, hogy a törvényszéki jegyzőnek ott nincs semmi keresete s ha el nem hordja magát azonnal, elverik. Az alispán igyekezett a kifogásokat lerontani, a melyek éppen nem állanak s ha állának is, nem itt kell ellenök fellépni, hanem a törvényes fórumon. Azután az alispán és szolgabíró megindultak, hogy a Bielán átvezető hidon Ujvárra menjenek, de Attyay Péter, Nagy András, László deák provisor s igen sok jobbágysa B. Ferencznek fegyveres kézzel a hidat lállották, az azon való átkelést meg nem engedték, a merészkedőt halállal fenyegették. Midőn pedig a várból is kisütögették az ágyúkat és puskákat úgy hogy a legnagyobb életveszedelemben forogtak: az alispán a jelenlevőket tanuul hívta fel, hogy a birtokbevezetés és az ítéletvégrehajtása nem rajta mult s azután eltávoztak.

Igy állván a dolog, a törvények értelmében kéri a vármegye a főispánt, hogy miután hatalma csekélynek bizonyult, karhatalom kirendeléséről gondoskodjék. (Pozs. kam. iratai III. 38.)

142. Bécs, 1951. febr. 22. Mátyás főherczeg a kamarához: Tudjátok, milyen egyesség kötöttett *Balassa Andrással Ujvár és Végles*

redemptiója iránt. Minthogy a mult években a magy. tanácsosok ugy határozta, hogy Balassa az iscriptionalis összeget tegye le a propalatinus kezébe s a veszekedő felek, akik a pénzhez jogot tartanak, utasítsanak rendes perútra s minthogy B. András a pénzt még se tette le, adjon véleményt a kamara, hogy nem tekintve a B. Andrással kötött transactiont, tárgyalást lehet-e folytatni más valakivel azon várak redemptiója felől? (Ben. mand. ad cam. Poson. 1591. fol. 47.)

143. *Besztercze, 1591. febr. 28.* Balassa András levele az udv. kamarához: Az ő felségével kötött transactio és Ernő főherczeg assecuratioja alapján, miután rendes per útjára utasítottam, a pert unokatestvéreimmel lejárattam s ennek alapján Ujvár birtokába helyeztettem. De midőn Liptó vármegye alispánja és kiküldöttei a várba és tartozékaiba be akartak iktatni, unokatestvéreim *B. Bálint és Ferencz* nem törődve a hazai törvényekkel s az erőszakos foglalókra szabott büntetéssel, bizonyos, Lengyelországból proscibált Attyai Péter s czinkostársai által a végrehajtást, Magyarország fennállása óta nem hallott merészséggel, megakadályozták, mint ez a vármegye jelentéséből megérthető. Mivel pedig ez a dolog törvénnyel végleg be van fejezve s azt csak végre kell hajtani, erre pedig a vármegye, minden igyekezete mellett is, elégtelennek bizonyult, katonai karhatalom kirendelését kéri. (Ered. Pozs. kam. iratai III. 38.)

144. *1591. márcz. 4.* A m. kam. Mátyás főherczeg febr. 22-ki kérdésére, hogy miután a magy. tanácsosok javaslatára Ujvár és Végles dolgában az határozatott, hogy *Balassa András* mindkét inscr. összeget tegye le a propalatinus kezébe s az ahoz igényt tartó peres felek utasítsanak rendes bírói útra, de ezen határozatnak B. András máig se tett eleget, tehát ő felsége most már felszabadultnak érezheti-e magát ez alól a transactio alól s mással tárgyalhat-e ez iránt? — azt válaszolja, hogy noha B. András rosszul cselekedett, hogy a határozatnak nem engedelmeskedett, de nehogy injuriáról panaszkodhassék, még egyszer föl kellene szólítani, hogy a legközelebbi sztyörgyi oktavalis törvényszéken Eperjesen a nádori helytartó kezébe a pénzt tegye le. Annak megítélését, hogy a pénz kit illet? a rendes bírói útra utasítani a kamara nem javallja, mert ezzel a perlekedés a végtelenségig huzódik, a felek roppant kárára a pénzhez soká jutnak. Ha aztán B. András még ekkor se teszi le a pénzt, jónak látná a kamara, ha ő felsége a várak inscriptionis iránt azzal tárgyalna, a kivel jónak látja. Emlékeztet ez alkalommal 1589 decz. 7-én irt levelére, melyben Balassa Ferenczet, mint a kinek katonai érdemei országosan ismeretesek, arra ajánlotta, hogy engedtessek meg neki egy ideig az Ujvárban való lakás, nehogy a török nagy öröme s az ország kárára idegen szolgálatba kényteleníttessék állni. A kamara ugy véli, hogy B. Ferenczet kellene megkinálni Ujvárral, ha hajlandó azt megadni, a mit B. András megkinált s a mit más hajlandó érte letenni. (Ered. Pozs. kam. iratai III. 38.)

145. *1591. márcz. 5.* *Balassa Ferencz* kérvénye a királyhoz: Hogy mennyi bajt, fáradságot, kárt szenvedtem már Balassy András bátyámtól, a ki összes ősi jószágaimat gondnokság címén kezében tartja,

sokszor elpanaszoltam Ernő fhnak s a kamarai urak is jól tudják. Mint-hogy Ujvár a fged tulajdona s azt visszaakarván váltani, *B. András*-nak már három terminus tüzetett ki a pénz letételére s azokon roppant költsékezéssel mindig megjelentem, mégis *B. András* máig se fizette ki a pénzemet. Kegyeskedjék tehát fged nagy nyomoruságomra való tekintettel megengedni, hogy azért az összegért, melyért atyám inscriptióban bírta, azt a várat elzalogosíthassam oly feltétellel, hogy bármikor *B. András* az inscr. összeget annak, a kinek én elzalogosítom a várat, leteszi, ez azt perpatvar nélkül tartozik visszabocsátani; ha pedig *B. András* az elzalogosítás után nem akarná vagy nem tudná visszaváltani, legyen szabad nekem magamnak visszaváltani a zálogból s tovább is bírní olyan jogon, mint a hogy most is birom. Azután fges uram! Végles várának több mint a felét nekem ítéltek meg a m. tanácsosok; *B. András* pedig az egész összeget utalta fged kezébe. Kérem, hogy a pénz rám eső része egyenesen nekem fizetessék ki, hogy mind az Ujvárból, mind a Véglesből kapandó pénzt Lipcse vára redemptiójára fordíthassam, melyet Ernő fhg a multkor megengedett kiváltani, hogy hajléktalanul ne bolyongjak az országban, miután Kékkő és Dévény török hatalomban vannak. — Azután őseimnek és magamnak gyermekségem óta, különösen Egerben szerzett érdemeimre támaszkodva kértem fgedtől a tokaji kapitányságot, de azt — úgy hallottam — fged másnak adta. Ha már nem ragyogott is most rám a szerencse csillaga, vegyen fged kegyelmébe s hasonló alkalommal valamely kapitánysággal, vagy efféle hivatallal boldogulásomat mozdítsa elő. (Ezt a kérvényt Rudolf 1591. márcz. 11. áttette Mátyás fghhez.) (Ered. Pozs. kam. iratai III. 38.)

146. *Bécs, 1591. márcz. 11.* Ernő főherczeg megparancsolja *Balassa András*nak, hogy miután többszöri felhívásra se tette le Ujvárért és Véglesért a pénzt, azt a most folyó rövid törvénykezés alatt, vagy ha erre az idő kevés volna, a legközelebbi eperjesi nyolczados törvényszéken okvetlen letegye a propalatinus kezébe, a ki aztán az ítélőmesterekkel s többi bírókkal és ülnökökkel elfogja dönteni, hogy kit illet a pénz? Ha ennek eleget nem tesz, ő fge mással fog tárgyalni. (Fogalm. Pozs. kam. ir. III. 38.)

147. *Pozsony, 1591. márcz. 30.* Kisasszonyfalvi Istvánffy Miklós nádori helytartó parancsa a pozsonyi káptalanhoz, hogy miután *B. Ferencz* a Ferdinánd és Miksa királyok inscriptiója folytán bírt Ujvárért nyomasztó szükségénél fogva az inscribált összeget visszakapni kívánja, intse meg és figyelmeztesse *Perekedy Miklós* kir. jogügyigazgatót, mint a fiskus fejét, hogy Ujvárért az inscribált összeget tegye le, a várat váltsa vissza, különben *B. Ferencz* kénytelen lesz azt ő felsége jogainak épségben tartásával másnak elzalogosítani. (Pozs. kam. iratai III. 38. cs.)

148. *1591. ápr. 1.* Az udv. kam. véleményezés végett a magy-kamarának megküldi *B. András* Mátyás fghhez intézett következő kérvényt: Ő fgnének két rendbeli parancsát febr. 22 és márcz. 11-ről megkaptam, melyben azt parancsolja, hogy Végles és Ujvár inscr. összegét tegyem le mindjárt Istvánffy Miklós propalatinus kezébe, a ki aztán dönteni fog abban, hogy kit illet a pénz. Ámde már egyszer Ernő

fhg az ő flge teljes tanácsában Végles summáját nekem ítélte, az atyámfiaival való perpatvar revisiójára s végleges elbírálására a kir. helytartó elnöksége alatt Pozsonyba bíróságot delegált. Ez a delegált bíróság Véglest egészen, Ujvárnak pedig a felét nekem ítélte s az ítélet végrehajtását Bálint itélőmesterre bízta. E közben ugyan ő flge — az atyámfiai téves informatiójára — Véglest egy időre elvette tőlem, de mikor a bíróság ítéletéről meggyőződött, ugyanazon itélőmester által — miként ő flge végrehajtó parancsa bizonyítja — nekem megint visszasadatta. Mikor azonban ő flge és Ernő fhg Ujvár új inscriptiója és az összeg fölemelése iránt velem tárgyaltak s megegyeztek: atyámfiai, megvetve az ország törvényeit, Ujvár feléből, melyet törvényes ítélet alapján vettem birtokba, kizártak, embereimet kidobták, boraimat s egyéb portékáimat maguknak foglalták. És Ujvár birtokáért az utolsó orsz. gyűlés határozata folytán újból pereskednem kellett Liptó vármegye előtt, a mi 2 évig eltartott, a honnan fellebbezés által ő flge birái elé került az ügy s annak elnökétől, a kir. helytartótól kedvező ítéletet nyertem. De midőn ez ítélet alapján Liptó vármegye beakart iktatni, azt unokatestvéreim fegyveres erőszakkal megakadályozták. Ebből látható, hogy nem rajtam mult, hogy az egyeség ő flgével teljesezésbe nem ment. Ellenkezőleg könnyű belátni, hogy mennyi károm van nekem abból, hogy Véglest már két éve átadtam, 4000 frtot kifizettem s Ujvár még se az enyém. Kész vagyok a többi pénzt is lefizetni ő flge megbizottjának, ha az rögtön birtokba helyez s biztosít minden további pereskedés ellen. Ne hallgasson hát flséged az atyámfiai pusztá rágalmazásaira, hanem győződjék meg, hogy én mindig törvényesen jártam el s rendelje ki a bizottságot, a melynek a pénzt letegyem s engem birtokba helyezzen, azokba is, a melyek el vannak zálogosítva. (Pozs. kam. iratai III. sor. 38. csomó.)

149. 1591. apr. 2. A m. kam. jelenti Mátyás fhgnek, hogy Liptó vármegye panaszát B. Ferencz ellen a helytartói rövid nyolczados törvényszéken tárgyalván, a tanácsosok nagy része úgy vélekedett, hogy B. Ferencz embereinek ellenszegülése által sententiam ipsam non turbatam, sed inexecutam, atque ideo vicecomiti potius, quam Francisco Balassa culpam tribuendam esse. A kamara ellenben úgy látja, hogy itt tényleg az ítélet turbálása forog fenn s miután annak érvényt szerezni az alispán képtelen, a főispán, illetőleg a főkapitány segítsége szükségessé vált. Ámde a vár ő flgée s Balassáék csak zálogban bírják, különös volna tehát, ha ő flge a saját várát katonai karhatalommal, hadiszerekkel s tényleg ostrommal foglalná vissza s úgy adná át B. Andrásnak. E vizsázáságot csak úgy lehet elkerülni, ha ő flge a vár inscr. összegét a propalatinus kezébe leteszi, a várat Balassáéktól elveszi s aztán azt teszi vele, a mit akar. Azt aztán, hogy kit illet a pénz, majd eldönti a propalatinus. Csak így lehet a Balassák örökös veszekedésétől, panaszaitól, vádaskodásaitól megszabadulni; csak így lehet a további bonyodalmaknak elejét venni, a mi növekedni fog az által, ha B. Ferencz — a mint szándékozik — másnak zálogba veti a várat, A javasolt eljárásban ne akadályozza ő flgét, hogy a kincstárban nincs pénz; a kamara bármely perczben talál embert, a kí az inscr. összeget mindjárt leteszi. Mi már

kérdést is tettünk ez iránt a propalatinusnál s ő a jövő Fülöp-Jakab ünnepeit tűzte ki a pénz letételére, s ha ekkor a pénzt kezébe kapja, a várat, a mikor éppen Eperjesre megy a legközelebbi oktavális törvénykezésre, egyuttal ő flge részére visszafoglalja, esetleg mindjárt át is adja annak, a ki a pénzt érte leteszi s a kinek ő flge kívánja. A propalatinus kezébe letett pénzhez való igényét pedig a maga módja szerint igazolja és keresse az, a kit a dolog érint. (Pozs. kam. ir. III. 38.)

150. *Bécs, 1591. ápr. 6.* Mátyás fhg a pozs. kamarához: A *Balassa* ügyben f. hó 2 án adott felvilágosítást megkaptuk. Szükséges tudni, hogy mily feltételek alatt hajlandó a pénz letenni az, a ki arra vállalkozott s hogy azt kötelezvényre 2 vagy 3 évre adja-e? Mert ha ugy akarja a pénz *Ujvárrért* letenni, hogy azalatt Ujvár zálogjogon neki adassék, azzal az örökös villongásnak nem hogy nem vettetik vége, hanem nagyobb nehézségek fognak támadni, mert *Balassa Bálint és Ferencz* lármázni fognak (clamabunt) hogy ők atyai ősi (a mint állítják) követelésüktől megfosztattak; *Balassa András* pedig attól, a mit itéletileg szerzett, mint mondani szokás: transversum ungvem elállani nem akar. Kívánjuk azért, hogy nem tekintve a mostani ünnepnapokra, azonnal tanácskozatok: lehet e B. Andrást törvény szerint kényszeríteni, hogy nem törődv e már hozott itélettel, magát valakinek, mint javalljátok: a propalatinus nézetének alávesse. Továbbá minthogy András a megnyert per végrehajtását kéri, az öcscei pedig a táblára fellebbeztek, vajjon ezen fellebbezés daczára elrendelhető-e a főispánnak vagy kapitánynak, hogy az itéletet hajtsák végre? A mint leveletekből értjük, *B. Ferencz* többszöri intésre lemondott a várról, de oly féltéttel, hogyha máj. 1-re az inscriptiot meg nem kapja, másoknak fogja elzalogosítani. Ezt semmikép meg nem engedhetjük s azért megparancsoljuk neki, hogy az elidegenítéstől tartózkodjék. (Ben. resol. ad cam. Pos. 1591. fol. 85.)

151. *Pozsony, 1591. ápr. 9.* A főhg ápr. 6-iki parancsára, hogy *Ujvár* inscr. összege letevése által a *Balassák* közti örökös veszekedés és ő flgének zaklatása végre megszünjék, válaszulván a kamara, kiemeli, hogy *Ujvárnak* a *Balassák* kezéből kivétele iránt már több ízben nyilvánította véleményét s ujat és mást mondani most sem tud. *B. Bálint és Ferencz* örökös lármája, hogy ők az ősi örökös jószáguktól fosztatnak meg, egyáltalán nem áll, mert a vár ő flge tulajdona s mikor azt visszaváltja, azzal *Balassáéknak* injuriát nem okoz, még azzal sem, hogy a pénzt nem ő, hanem a propalatinus kezébe deponálja addig, míg bíróilag el nem döntenek, kit illet. Ez mintegy kötelessége is ő flgének, hogy a szerencsétlen jobbágyokat *Balassáék* rettenetes sanyargatásától mielőbb megszabadítsa. Azt is helyeselhetjük, hogy a vár földarabolását *Balassáék* közt ő flge nem akarja s e czélból az *Illyésházy* ajánlotta összeget elfogadja, a ki mintegy ő flge nevében deponálja a pénzt. *B. Bálint és Ferencz* további huzavonájának helyet adni nem lehet; az ügy már az eperjesi tszéken, a kir. táblán eléggé tárgyalatott; meg is hozatott az itélet, csak végre kell hajtani már példa kedvéért is. *B. Ferencz* már azzal eljártszotta a további kimélet lehetőségét, hogy abeli boszujában, mert a pénz nem az ő kezébe tétetik le, a vár egyes

részeit elidegeníteni iparkodott az inscr. levél és a törvények ellenére. Rá is kellene parancsolni B. Ferenczre, hogy az elidegenítéstől tartózkodjék. (Exped. cameral. poson.)

152. *Bécs, 1591. ápr. 13.* Mátyás fhg a pozs. kam.-hoz: f. hó 9-iki leveleteket a *Balassa* ügyben vettük, de nem értettünk belőle mást, mint a mit már előbb is írtatok; pedig arra kívántunk felvilágosítást, hogy *B. András*t lehet-e törvénnyel kényszeríteni, hogy a már kapott ítélettel nem törődve a propalatinus határozatának magát alá vesse. Ez az egész ügy sarka. Arra se feleltetek, hogy a B. András ítélete végrehajtható-e azért, hogy Bálinték megfellebbezték. A B. Ferencznek szóló parancs (mely a vár elidegenítését tiltja) fogalmazványát nem csatoltátok, hogy ebből a késedelemből baj ne támadjon, fhatalmazzuk a helytartót, hogy a szokott módon ünnepélyesen tilalmazza B. Ferenczet. (Ben. resol. ad cam. poson, 1591. fol. 94.)

153. *1591. ápr. 19.* A m. kam. Mátyás fhg ápr. 13-iki kérdéseire a következőkben felel: *B. András* arra, hogy a már végleg meghozott ítélet ellenére másoknak p. o. a propalatinusnak a biráskodását elfogadja, törvényesen nem kényszeríthető, mert ha Ujvárnak a felét a kir. tábla és a kir. httöval ítélkező főurak, bárók, ülnökök tszéke, a hova a vizsálkodó felek összes ügyei feljebb vitel útján vitetnek, B. Andrásnak meg ítélték, akkor ő a törvényesen kiadott ítéletlevéltől eltérni, azt semmibe venni nem tartozik.

A mi azt illeti, hogy B. Ferencz megapellálta az ügyet: miután az az ügy mind a vmegyét, mind a kir. táblát, mind a revideálására delegált bíróságot megjárta s oly végleges határozatot nyert, hogy nem maradt más hátra, mint a végrehajtás s noha B. Ferencz hitvány (frivola) prókátori fogásokkal a kir. kuriára fellebbezett, mindazáltal az ítélet erejét nem vesztheti, mert az utolsó pozsonyi orszgy. törvénnyé tette, hogy ha valaki az új birtokfoglalási perben hozott ítéletet meg akarja fellebbezni, vagy a pert megújítani, azt csak birtokonkívül teheti; vagyis ez által a már meglevő ítélet végrehajtását se fel nem függesztheti, se meg nem akadályozhatja. És hogy ha annak az ítéletnek végrehajtására nem elég a vmegye, ott van a főispáni vagy főkapitányi segítség. Mert ha mindenféle kifogásnak, okoskodásnak hely adatnék, a prókátorok körmönfont huzavonája miatt egy per se jutna soha befejezéshez.

Annak megakadályozására, hogy *B. Ferencz* a várat elidegenítse, a tiltó parancs fogalmazványát küldjük fignek, egyidejűleg pedig itt helyben a pozsonyi kptlan előtt protestálunk az ellen, hogy ő flge várát, melynek fele B. Andrásé, B. Ferencz elidegenítse s erről a kptlan útján a propalatinust is értesítjük. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38.)

154. *Prága, 1591. ápr. 22.* Rudolf rendelete *Balassa Bálinthoz és Ferenczhez*: Hiteltérdemlőleg visszatetszéssel értesültünk, hogy Istvánffy Miklós nádori httö figyelmeztető levelével a pozsonyi kptln útján felszólítottátok a m. kamarát, illetőleg kir. fiskust, hogy Ujvár várunkat, melyet inscriptio címén birtok, letevén érte kezetekbe a pénzt, váltsa vissza, a mit ha Fülöp-Jakab apostolok ünnepéig, vagyis a küszöbön álló máj. 1-ig tenni elmulasztana, ti ugyanabban az árban, melyben inscribálva.

van, el fogjátok másnak zálogosítani. Minthogy azonban több súlyos körülmény miatt a kamara ezt oly hirtelen nem teheti, várunknak elidegenítését pedig semmiképpen meg nem engedjük: a legsúlyosabb büntetés terhe alatt parancsoljuk, hogy az elidegenítéstől tudtunk s engedelmünk nélkül óvakodjatok s további rendeletünkig az egész ügyet hagyjátok abban az állapotban, a melyben jelenleg van. S ha ez ellen mertek cselekedni, bárkivel kötött szerződéseket semmisnek, érvénytelennek fogjuk nyilvánítani. (Pozs. kam. ir. III. 38.)

155. *Prága, 1591. jun. 5.* Rudolf rendelete Illyésházy István lipthói főispánhoz és gr. Pálffy Miklós pozsonyi főispán, főkamrás, dunán-inneni főkapitány és Ujvár főkapitányjához: hogy ha a lipthói alispán nem tudna még egyszer érvényt szerezni a B. András ítéletének, akkor ők, ha kell katonai karhatalommal is segítsék *B. Ferencz* ellen. (Pozs. kam. iratai III. 38.)

156. *1591. aug. 26.* Az udv. kam. a királynak előterjeszti, hogy Illyésházy lipthói főispán *Balassa András*nak úgy nyilatkozott, hogy ő az ítélet végrehajtására egymaga gyenge s azért kívánja a kerületi kapitány fegyveres támogatását. Pálffy kapitány pedig mind *Balassa András*nak azt mondta, mind ő flgének azt jelentette, hogy a királyi parancs első sorban a főispánhoz intéztetvén, annak a kötelessége a végrehajtást megkezdeni s csak ha nem sikerülne, avatkozhatik bele a katonaság. Ő különben a katonai beleavatkozás igénybevételét nagyon megfontolandónak s csak elkerülhetetlen szükség esetén alkalmazandónak tartja. Különös volna, ha ő flge saját várát csak fegyverrel tudná birtokába venni. A fegyveres fellépés sok költséggel s a szegény népre sok kárral járna. Hogy a reputatio ne veszélyesztessék, teljes hadi felszereléssel, ágyúkkal kellene indulni a vár ellen s ha egyszer annyira mérgesedett a dolog, a legkomolyabb következményektől sem szabad visszariadni, különben nevetséges komédiává fajulhat a katonaság szereplése. Ő akkor kénytelen volna a legjobb haderőt a végvárakból kivonni, mit ha megtudna a török, a védtelenül hagyott végvárakat megtámadhatná. Legjobbna látná, ha az inscr. összeg deponáltatnék s a felek fszólíttatnának annak felvételére.

B. Ferencz is megszólalt és nyíltan protestál a vármegye végrehajtása ellen, mert a dolog végérvényes ítélettel még nincs befejezve s a kik be nem fejezett ítéletet végrehajtanak: az ország törvényei értelmében hűtlenség vétkébe esnek.

A kir. helytartó pedig tanácsos társaival tárgyalás alá vevén a dolgot, abban állapotok meg, hogy miután a *Balassák* közti pert végérvényesen már elbírálták, azt okvetlen végre kell hajtani s minthogy arra a vmegye elégtelennek bizonyult, a főispánnak kell megkísérteni; mi ha megint nem sikerülne a katonai hatalom kirendelése elkerülhetetlen lesz.

A kamara ő flgének a helytartó javaslatát ajánlja elfogadásra mit a király el is fogadott s ily irányú új parancs kiadását rendelte el a főispánhoz. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38.)

157. *1591. szept. 30. Nagy Palugya.* — Szentmiklósi Pongrácz Mihály Liptó megye alispánja meghagyja Pruzsinszky Miklós szolgabírónak, hogy *Balassa Ferencz* és *Bálint* jobbágyait s két nemes emberüket,

Pivko Mihály és Mátyás verbiczei lakosokat idézze törvénybe, minthogy ezek nem tudni mi okból, fegyveresen felsőkubinyi Kubiny György Konzka nevű havasi erdejére, az Oztredok patak és Male Lukowo víz között Damjánfalva határában, törtek onnan 200 fejős és meddő juhok, két kanczát elhajtottak, 42 fris hrudi nevű sajtot (caseos molles hrudy apellatos) és 3 kutyát elvittek s azokat Balassa Bálint és Ferencz most is maguknál tartják, úgyszintén a nevezett erdőket is elfoglalták.

Pruzsinszky szolgabíró 1592. jan. 10-én jelenti, hogy nevezett urakat, minthogy személyesen nem találá otthon őket, és alattvalóikat Dévai máskép Literáti Miklós újvári provisoruk által megidézte.

A tárgyalás Német Lipcsében volt, de a vádlottak se meg nem jelentek, se nem képviseltették magukat, ezért a megyei szék a két Balassát s a két nemes Pivkót egyenként 3 márkában, 167 jobbágyukat pedig egyenként 1 márkában, összesen tehát 179 márkában vagyis 716 arany forintban elmakacsolja, továbbá az erdőben okozott károkért 400 ar. frtban s jobbágyaikért egyenként 40 frt homagiumban elmarasztalja, tartozván az elfoglalt területet s javakat is mielőbb visszabocsátani. — A végrehajtást azonban a megye nem tudta eszközölni, úgy, hogy a panaszos Rudolf császárhoz fordult, a ki megparancsolja a megyének a végrehajtást. (N. R. A. 535 No. 32.)

158. *Illyésházy István lipcsei főispán levele Pálffyhoz Ujvár katonai megszállása tárgyában.* Spectabilis ac magnifice domine et affinis observandissime. Post servitiorum meorum commendationem. Balassa Zsigmond uram exhibitoriával a pozsonyi káptalantól küldé egy parancsolatot, kinek a mását im klmednek küldöttem. Azt parancsolja ő fölsége, hogy Ujvárt armis megszálljam és a Balassa András sententiáját exequaljam. Jóllehet a parancsolat szegény Balassa András nevére vagyon, a végébe az vagyon írva, hogy ha én ölég nem leszek reá, tehát klmed, mint ország kapitányja exequalja. Azért én klmednek tudtára adom, hogy a sententia inexecuta, a viceispán nem járt juridice el benne. Ha reá mennék és reá hinának *Balassa Bálint*, interceptio castri nota infidelitatis, a várszállás is nem globis játék, vérontás nélkül meg nem leszen, mert ez *Balassa Bálint* ugyan megesküött én előttem, hogy halálíg meg nem adja, hanem az ő fölsége inscriptionalis leveléhez tartja magát. Azért én elégtelen vagyok annak a várnak megvételére; félek az utól ütő pálczától is: a törvénytől; hanem klmed lássa, mit cselekeszik, én klmedre hagytam. Csak azon kérem klmedet: ha a vármegyéből kihozza az éhbel holt népet, ne szállítsa klmed az én jószágomra, mert ott közel vagyon, hanem szállítsa klmed az Ujvár tartományra. Ám pusztuljon az ő fölsége jószága, ha úgy tetszik jobbnak némelyeknek. Klmednek az ország törvénye (szerint) maga személye szerint ott köll lenni, de jól meglássa klmed mit cselekeszik, pört ne csináljon klmed magának és gyermekinek. Én ölégtelen vagyok reá és reá nem megyek, tudtára akarám klmednek adnom. Immár lássa klmed mit cselekeszik; ezt akarám klmednek tudtára adnom. 22. 8-bris 91. magnificae dominationis vestrae servitor et affinis.

S. Illyeshazy m. p.

Kivül: Spectabili ac magnifico domino Nicolao Palffi comiti comitatum Poseniensis et Comaromiensis ac cubiculariorum regalium magistro, nec non partium regni Hungariae supremo capitaneo etc. domino et affini observandissimo. (Ered. Pozsonyi kam. irat. III. 38.)

159. *Ujvár, 1591. dec. 27.* Pálffy Miklós kerületi kapitány (Kreis-Hauptmann) írja Ernő fihgnek, hogy ámbár néhány hónap előtt azt a parancsolatot kapta, hogy a *Balassa András* és *Balassa Bálint, Ferencz* ujvári dolgában hozott határozatnak ő és Illyésházy István lipői főispán — minthogy másképp már nem lehet — fegyverrel szerezzenek érvényt, ő kész a királyi parancsnak mindenben engedelmeskedni, de mégis határozott utasítást kér, hogy mihez tartsa magát. Mert ha nem engedelmeskedik pro non observantia mandati citáltatik, ha pedig a parancsot végre akarja hajtani, ágyukat, lőport, katonákat a végvárakból kénytelen kivonni, miből, ha az ellenség (a török) megtudja, komoly baj származhatik, a miért nem vállal felelősséget. Irtozik a keresztyén vér ontásától is, már pedig *Balassa Bálint* kinyilatkoztatta, hogy készebb meghalni, mintsem a határozatot végrehajtani engedné. Ennélfogva Ujvárnak az ostroma makacs és esetleg hosszantartó lehet és tetemes költséget okozhat; nem is tekintve azt, hogy ő flge várát ő flge népének kellene ronsolni és bevenni. Ezért kér tehát határozott és minden más magyarázatot kizáró rendeletet. (Ered. Pozs. kam. iratai III. sor.)

160. *1592.* Az országbíró megparancsolja az esztergomi káptalannak, hogy a Dobó Ferencz felperes által *Balassa Bálint* alperessel ratione cujusdam incestus az esztergomi vicarius előtt folytatott perében hozott ítéletet Dobó Ferencznek másolatban adja ki. (Eszterg. kptln. Capsa. 3 fasc. 7 No. 26 et 27.)

161. *1592.* *Dobó Ferencz* és családja protestálnak azon szokatlan taxáért, melynek fizetésére a közte és *Balassa Bálint* közti ügyben való ítélkezésért az esztergomi vicariatus őket kötelezni akarja. (Eszterg. kptl. Lib. 9. Ao. 1592. fol. 11.)

162. *1592.* *Dobó Ferencz* elismeri, hogy Batalis János esztergomi örkanonok a közte és *Balassa Bálint* közt folyt per ítéletlevelét kiadta. (Eszterg. kptl. Lib. 9. Ao. 1592. fol. 11.)

163. *Pozsony, 1592. jan. 17.* A nyitrai püspök Ernő fihghez. A közrend és törvények megkívánják, hogy a felső parancsnak és bírói ítéletnek érvény szereztessék, de e részben az *ujvári* dologban nagy nehézségek merültek fel. Ugyanis *B. Bálint* desparatis jam penitus suis rebus et (ut ipse de se fatetur) fato suo sinistro variis fortunae procellis jactatus eo temeritatio devenerit, ut obsidionem, mortem et extrema quaeque perpeti potius, quam executioni illius sententiae cedere decreverit, a mely végrehajtáshoz a vmegye ereje nem lévén elegendő, a generalis kapitány, ki erre utasított, a végvárakból kénytelen kivonni a katonai erőhatalmat, a mit ha az ellenség megsejt, veszedelmes lehet. Már pedig azt a várat lándzsával és karddal bevenni nem lehet, ahhoz nagy ostromszerek kellene, a miből a keresztyén vér ontása és a nyavalyás jobbágyság megnyomorítása által vajjon elég haszna lesz e fiskusnak, a melyhez a vár tartozik? Mely bajnak, hogy eleje vétessék s hogy ő

flsége a veszekedő atyafiak alkalmatlankodásaitól megszabaduljon azt a szelidebb módot ajánlanók, hogy Ujvár inscriptiója a fiskus nevében a propalatinus előtt tétessék le oly formán, hogy a felek hívassanak fel, hogy a propalatinus vagy ítélőmestere előtt személyesen jelenjenek meg s a pénzt vegyék fel; kijelentvén, hogy akár jönnek akár nem, a pénzt ő flge bírói kézbe leteszi s a várat azonnal birtokába veszi. (Ered. Pozs. kan. ir. III.)

164. *Pozsony, 1592. jan. 21.* A m. kam. Ernő fhghez. Tudnia akarja fsged, hogy bár a *B. Andrással* Ujvár és Végles iránt kötött transactióban az örökösökről nincs említés, ő flge megtartja e őket abban? Minthogy tudva van, hogy Végles bizonyos porcióját B. András halálával ő flsége ítéletileg megnyerte s azt most is tartja, ezenfelül az is tudva van, hogy B. András 4000 frt készpénzt adott ő flgének, ennél fogva, bár a transactióban arról nincs szó, mégis a gyermekek az ingó és ingatlan vagyonban igaz és törvényes örökösök, ennél fogva az a transactio kötelező B. András örökösire is nekik az Ujvárért járó 10,600 frthoz, valamint a kölcsönadott 4000 frthoz joguk van. Legjobb a 16,000 frtot a propalatinus kezébe letenni, hogy ő elégítse ki a veszekedő feleket. A mi Véglest illeti abban *B. Bálint és Ferencz* perujítást kértek s a tanácsosok is hozzájárultak, mert törvény szerint meg se lehetett tagadni. Az ezután hozandó ítélet fogja eldönteni vajjon a B. András vagy B. János utódait illeti-e teljesen? (Ered. Pozs. kam. ir. III.)

165. *1592. jan. 28.* Illyésházy István Prágában járván a következő kérvényt terjesztette a király elé: A Liptó megyében fekvő *Ujvár* várat Miksa császár néhai *B. Jánosnak* inscribálta; nem sokára rá megengedte, hogy azt *B. András* (de nem öröksei is) magához válthassa, jöllehet a redemptio törvény szerint mint szomszédot engem illetett, annál inkább, mert az előtt az én likavai váramnak volt a tartozéka. B. András, míg élt, a várat nem váltotta magához, természetes tehát, hogy holta után fgedre szállott vissza. Ezután a B. testvérek közt nagy, nem ritkán a fegyverességig fajult versengés támadt a jobbágyok sanyargatásával, mert az egyik testvér a másikat a várból kizárni törekedett. Eperben végső bírói ítélet hozatott, melyet nekem, mint liptói főispánnak és Pálffy Miklós főkapitánynak kellene végrehajtani. Ámde ez keresztyén vér ontása nélkül meg nem eshetik s miután ilyen fegyveres végrehajtás ebben az országban a legkritkább, majdnem hallatlan dolog, azt elkerülendő fged tanácsosai azt javasolják, hogy Ujvár inscriptiója bírói kézbe tétessék le s a felek bíróság által elégíttessenek ki; ez által a vérontás, a jobbágy ság tönkretétele, a kir. vagyon megrongálása, a katonaságnak a várakból kivonása s az ostrommal járó tetemes költség elkerültetnek.

Kérem fgedet: mások előtt inkább nekem engedje meg annak a várnak a redemptióját. A mit más a korábbi inscriptiora ráadni hajlandó, azt én hamarabb megteszem.

(A király a kérvényt áttette a m. k. kamarához a magy. kanczelláriával való tanácskozás végett. Ered. Pozs. kam. ir. III.)

166. *Bazin, 1592. jan. 29.* Illyésházy István írja az udv. kamarának, hogy kapta levelét, melyben ő flge azon határozatáról értesíti, hogy

miután Ujvár iránt néhai *Balassa Andrással* megkötetett a *transactio*, annak B. András örökösei is állani tartoznak, ennél fogva az *Illyésházy* követelése (*debitum militare*) annak a várnak az *inscriptiojához* nem csatolható, de ha ő fíge nem ellenzi a bazini és szentgyörgyi várakéhoz hozzá írható. De ha meggondolja, hogy a néhai B. Andrással 3 év előtt kötött *transactio* a fiskus javára és előnyére megváltoztatható, tudva azt, hogy az a vár mielőtt B. Jánosnak *inscribáltatott*, még egy évvel előbb is az ő (t. i. *Illyésházy*) likavai várának volt a tartozéka; ha továbbá megfontolatik: *quanta tragoediae jam his superioribus annis inter fratres Balassa non sine magna molestia Suattis consiliariorum et judicum regni hujus intercesserunt* s tart még most is, a midőn a végső határozatnak fegyveres erővel kell érvényt szerezni, a milyen végrehajtás ebben az országban a legritkábban hallatott vagy látatott, hanem a tanácsosok bölcsességéből a legvégsőig minden mód megpróbáltatott, csak hogy a fegyveres beavatkozás elkerültessék, mint az *Sassin* és *Holics* példáiból látható: mindezeket egybevetve bátorzkodott ő Ujvár adományozását kérni, jóllehet ott nincs több 96 jobbágnál. Ha B. András élne, ő fígenek akkor is joga volna tőle vissza váltani, még inkább teheti azt most, mikor az, a kívül az egyesség kötöttség, már meghalt és utódjait az ország törvényei szerint nem kötelezi; annál inkább nem, mert azok nem teljesítették azt a kir. parancsot, hogy B. János örököseit elégtítsék ki. Ő ezt annyiba nem hagyhatja, legközelebb Prágába utazik, hogy ő fígevel beszéljen. (Ered. Pozs. kam. ir. III.)

167. *Pozsony, 1592. ápr. 12.* A főhg leveléből és *Balassákék* különböző irataiból megértette a kamara, hogy mikor Liptó vármegye alispánja az ítéletet végre akarta hajtani, *Balassákék* ellene szegültek s a vár melletti *Bela* patak hídjánál felállított szolgálk által köveket hányva s életveszélyesen fenyegetve, azt megakadályozták. A *Pozsonyban* összegyűlt tanácsosokkal tárgyalatván a dolog, ezek *sententiam non turbatam*, sed *inexecutam* minősítették s inkább az alispánnak rótták fel hibául, mint *B. Ferencznek*. De a kamara ellenkező nézetten van. Az iratokból kitűnik, hogy az ítélet turbálva van s most már a főispán és főkapitány dolga annak érvényt szerezni s minthogy a vár ő fígeé, ha kell ostrommal foglalandó vissza s átadandó *B. Andrásnak*, A békés megoldás kedveért mégis ő fíge tegye le a pénzt a *propalatinus* kezébe, a ki megfogja ítélni, hogy kit illett. Ne hátráltassa a dolgot ugyanis, hogy a kamarának nincs annyi pénze. A kamara fog találni embert, a ki azt a pénzt a helyettes nádornak azonnal leteszi. A *propalatinus*, kérdésünkre a jövő Szt. Fülöp és Jakab napját tűzte ki a pénz letetésére, akkor *Eperjesre* a nyolczados tszékre utazván, az *ujvári* dolgot is rende hozná. Itt az alkalom, hogy ő fíge *Balassákék* zaklatásától megmeneküljön. (*Exped. camer.*)

168. *Prága, 1592. ápr. 15.* *Rudolf* császár tudatja *Ernö* fíggel, hogy tekintetbe véve *Pálffy Miklós* 1591. decz. 27., a *nyitrai püspök* 1592. január 17. leveleiben a fegyveres végrehajtás ellen felhozott nehézségeket, *Mátyás* fíhg márcz. 17-iki javaslatára úgy határozott, hogy *Ujvár* dolgában ragaszkodik a *B. Andrással* kötött *transactiohoz* s annak az örökösökre kiterjedő kötelező erejéhez s így *Ujvárt* nekik biztosítja. Kote-

lesek azonban a B. János örököseit illető pénzt deponálni s őket kielégíteni. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38.)

169. 1592. ápr. 23. Az udv. kam. értesíti B. András örököseit Zsigmondot és Imrét, hogy Véglest és Ujvárt illetőleg ragaszkodik ő flge a B. Andrással kötött transactiohoz s mihelyst ők a 16500 frtot leteszik s Véglest visszabocsátják, szabadon birtokába léphetnek Ujvárnak. A B. Ferencz ellen hozott ítélet végrehajtása iránt forduljanak a magy. kamarához és kancelláriához. (Pozs. kam. iratai III. 38.)

170. 1592. ápr. 25. B. Zsigmond és Imre megköszönik a király határozatát, hogy a transactiót továbbra is fenntartja. De ők a transactióba olyan kikötéssel, hogy az egész inscrip. summát letegyék, bele nem mehetnek, valamint a 4-ik pontba beszurt »aut iisdem dominis Balassis, aut iis quorum interest« kitétel alapján sem, mert ez a »quorum interest« megint csak tág kapút nyit ellenfeleik követelőzéseinek. Hiszen úgy áll a dolog, hogy Ujvár fele nekik jogérvényesen megítéltetett; hogy lehet hát tőlük követelni, hogy olyan birtokért is, a mi az övék, letegyék a pénzt? Ők az inscr. összeg felének a letételére érzik magukat kötelezhetőeknek s erre készek is, mihelyst birtokba vezettetnek. Flged követeli, hogy a véglesi portiót átadjuk. De hisz ez már rég a flged birtokában van, sokkal korábban flged kezébe jutott, még mielőtt a transactio többi pontjai teljesültek volna; a miből elgondolható, mennyi kárunk van nekik. Kérik tehát a királyt, hogy miután Véglest már átadták s a 4000 frtot kifizették, a transactio többi pontjainak is szerezzen érvényt s rendelje el, hogy jogérvényes ítéletük végre valahára végrehajtsák. (Pozs. kam. iratai III. 38.)

171. 1592. máj. 4. B. Zsigmond és Imre elkeseredve panaszkodnak Ernő fhgnek s csudálkoznak azon, hogy az udv. kamara minden ok nélkül, bizonyos roszakarók téves informatiójára, korábbi határozatát maga megmásítja s noha boldogult atyjok igazságát már belátta a kamara s Illyésházi Istvánnak már két parancsot küldött az ítélet végrehajtására, mégis most velők úgy tárgyal, mintha semmi se történt volna ebben a dologban s rajtok a teljes igazság ellenére követelőzik. Ah corruptissimum saeculum detestanda et abominanda res, quod quamvis nonnulli sciant verum, persvaderi tamen ac sub veri specie falsa non modo sequi, sed et alios inducere in eam non dubitent sententiam. Nekik az Istenen kívül nincs más pártfogójuk a fhgnél, kérik tehát, ne hagyja el őket árvákat, hanem igazuknak szerezzen érvényt s juttassa őket Ujvár birtokába. (Pozs. kam. ir. III. 38.)

172. Eperjes, 1592. jan. 6. Az eperjesi oktavára összeült tanács tagjai (u. m. a nyitrai, váradi, csanádi, tinini püspökök, Forgács Simon, Révai Ferencz, Istvánffy Miklós, Joo János, Perényi János, három ítélőmester, Perekedy Miklós) B. Zsigmond és Imre máj. 4-ki kérévényét az ítélet végrehajtása iránt teljesítendőnek vélik, már csak azért is, hogy a törvényt lábbal tapodni szerető embereknek példa adassék. Utasítandó hát a lipthói főispán, hogy az ítéletet hajtsa végre s ha erre egy maga elégtelen volna, a 63-ki orsz. constitutio értelmében kérjen a ker. kapitánytól karhatalmat. (Ered. Pozs. kam. iratai III. sor. 38. cs.)

173. *Eperjes, 1592. jun. 8.* Istvánffy Miklós nádori helytartó előtt *Balassa János fia Ferencz* tokaji kapitány felvevén testvére *B. Bálint* terheit is, kinyilatkoztatja, hogy *Dobó Ferencz* barsi főispán azon 12,000 frtot, melyet atyjok *B. János* oly feltétellel adott kölcsön, hogy míg vissza nem fizeti, érte évenként 1000 frtot érő bort ad, még maig se fizette meg *B. Ferencznek* és *Bálintnak*; sőt az 1000 frtot érő borral is néhány év óta adós. Azonban *B. Ferencz* jóakarattal viseltetvén, beleegyezett, hogy *D. Ferencz* azt a részt, mely a 12,000 frtból s annak nem fizetett kamataiból testvéreit: *böki Paczoth Andrásné: Balassa Máriát* és *özv. gimesi Forgách Miklósne: Balassa Annát* osztályban illetné, nekik kifizesse teljesen. (N. r. a, 813: 9.)

174. *1592. jun. 17.* *Balassa Bálint* bocsánatot kér az *Ernö főherczeg ellen* használt gyalázó kifejezéseért. Serenissime princeps et domine domine clementissime. Orationum et fidelum etc. Quod Serenitas Vestra duobus mandatis mihi commiserat, ut *injuriosa illa verba, quae duobus invectivis suis libellis Valentinus Balassa contra Sertem Vram non minus temerarie, quam impudenter effuderat*, hic in praesentia dominorum consiliariorum judicum et aliorum regni nobilium publice in eum retorquenda curarem, id sub praesentibus . . . in magna dominorum praelatorum baronum, judicum et assessorum tabulae regiae ac nobilium causantium frequentia in domo judiciaria per dominum personalem praesentiae suae Mattis Reg. et reae in judiciis locumtenentem diligenter perfeci. In conspectu tantae turbae Valentinus Balassa astare jussus, ipse injustus, ipse violentus, ipse promissorum paternorum violator et omnium eorum, quae . . . in suis libellis expressit ipse reus esset, cum exprobatone beneficiorum Vrae Sertis, quibus fideles Suae Mattis subditos etiam indignos Vra Sertis benigne prosequi et afficere solet, atque nisi Vra Sertis hac leviori reprehensione per suam clementiam praevenire voluisset, majorem multo poenam pro talibus ausis temerariis promeritus fuisset. Recognovit sic per nos reprehensus errorem et se magno animi maerore permotum supplices illos libellos, dum animum exarcebatum temperare non posset, conscripsisse. Propterea in praesentiam Vra Sertis personaliter venturum et ea cum humilitate, quae decet, veniam deprecaturum respondit. Per nos tandem, ut in posterum lingvam et calamum refrenare et Vram Sertem debita obedientia revereri tam ipse, quam alii hujus exemplo studeant, nisi graviozem punitionem subire malint, diligenter admoniti sunt. Servet deus etc. Datum in civitate Eperies die 17 Junii 1592. (Fogalmazvány. Litterae privatorum 1592. No. 9.)

175. *Bécs, 1592. jul. 27.* Ernő fhg a kamarához: A mellékelt iratból láthatjátok, hogy a mult oktáván Eperjesen itélkezett tanácsosok egyhangulag azt határozták, hogy a néhány év előtt *Balassa András* javára hozott ítélet végrehajtsék. A határozathoz mi is hozzá járulunk, de emlékeztetünk benneteket, hogy a végrehajtással járó nehézségek miatt ezelőtt jobbnak láttátok azon szelidebb út követését, hogy az inscriptio összegét ő flge tegye le a propalatinus kezébe, a vár foglaltassék vissza ő flgének, a Balassák pedig keressék a pénzhez való jogukat. Adjátok véleményyt, hogy melyik mód követtessék s a *B. Bálint és Ferencz*

által elidegenített *ujvári* javak mikép volnának visszaszerezhetők? (Ben. resol. ad cam. poson. 1592. fol. 179.)

176. *Pozsony, 1592. jul. 31.* Az epejési oktavára összeült tanács 1592 jun. 6-iki ítéletét Ernő fhg jul. 27-én közölvén a m. kamarával, ez a tanács javasolta módozathoz nem járulhat hozzá, minthogy a fegyveres beavatkozás ő flge várában s jobbágyaiban nagy kárt okozhat. Ennél szelidebb megoldás, ha ő flge leteszi a pénzt s a várat visszaveszi. A propalatinusnak meg kellene hagyni, hogy tüzzön ki határidőt a pénz letételére, a mikor Szerdahelyi István helytartósági ítélőmester egy kamarai tanácsossal a pénzt oda vinné, abból a *B. Bálint és Ferencz* által elzálogosított részjóságokat visszaváltaná. Régebben úgy javasolta ugyan a kamara, hogy a propalatinus ítéljen a felett, kit illet a pénz. Minthogy azonban *B. Zsigmond és Imre* ítéletileg bebizonyították, hogy Ujvár fele az övék, ennél fogva meg nem engedhető, hogy egy végérvényes ítéletet a propalatinus felülvizsgáljon, hanem a pénz felét egyszerűen adja át a *B. András* örököseinek, másik felét pedig a *B. János* örököseinek. Ha a *B. János örökösei: János és Ferencz* nem akarnák a pénzt fölvenni, ez nem akadályozhatja meg a vár visszavételét, illetőleg, hogy a *B. András*sal kötött *transactio* foganatba ne menjen, hanem *B. Bálint és Ferencz* igényükkel törvényes útra utasíttassanak. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38. és Exped. camer.)

177. *Bazin, 1592. aug. 27.* Illyésházy István utközben írja Nürnbergi Lőrincz udv. kam. titkárnak, hogy a Balassa Zsigmond ítéletének fegyveres végrehajtása helyett inkább ajánlja a vár visszaváltását. Mint már előbb, most is felajánlja, hogy 4 havi előleges értesítésre ő hajlandó a pénzt letenni, olyképp, hogy azt az, a kinek ő flge a várat adni fogja, neki visszafizeti; egyébként neki, mint szokás, arra a várra az elővételi jog biztosíttassék. Más kibontakozást ebből a »labirintusból« nem lát. (Ered. Pozs. kam. irat. III. 38.)

178. *Bécs, 1592. szept. 10.* Ernő fhg a király elé terjesztvén az *ujvári* dologban eddig történeteket, a m. kam. 1592. jul. 31-iki álláspontjára és Illyésházy 1592. aug. 27-iki ajánlatára helyezkedvén, azt javasolja a királynak, hogy fogadtassék el Illyésházy ajánlata, az általa leteendő pénzzel a Balassák elégitessenek ki s a vár foglaltassék vissza ő flgének, azt csinálván vele azután ő flge, a mit jónak lát. Illyésházy ajánlatát mégis olyan módosítással kellene elfogadni, hogy pénze 3 hónappal előbb mondassék fel s ha neki visszafizettetett, a várat tartozik visszabocsátani. Az elővételi kedvezményt nem lehet Illyésházynak megígérni, mert ő flge a *B. András*sal kötött *transactió*val, mely az örököseit is kötelezi, obligóban van s annak a *transactió*nak némely pontjai, mint pl. Végles visszaadása, a 4000 frt. lefizetése, már teljesítve vannak s hihető, hogy a *B. András* örökösei a többi pontokat is teljesíteni fogják, ha egyszer az *ujvári* pénzt kezükhöz kapják s megszabadulnak *B. Bálint*-tól és *Ferencztől*. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38.)

179. *Pozsony, 1592. nov. 23.* A kamara írja Illyésházy Istvánnak, hogy ő flge elrendelvén *Ujvár* visszavételét *Balassáéktól*, minthogy Illyésházy megígérte érte a pénzt, amennyiben szándéka mellett megmaradt,

a pénzt 3 hónap alatt tegye le a propalatinus kezébe s akkor átveheti a várat és bírhatja zálogjogon. (*Nov. 26-án* már megkapta a kamara a kedvező választ, mire tudatta Illyésházyval, hogy a felmondási 3 hónap decz. 1-én kezdődik.) (Exped. cam.)

180. *Pozsony, 1592. nov. 26.* A kamara külön-külön értesíti *Balassa Bálintot, Ferenczet, Zsigmondot*, és Liptó vármegyét, hogy ő flge eltökélte *Ujvárt* multhatatlanul visszaváltani. Az inscriptionális összeget a propalatinus, vagy annak helyettese kezébe teszi le. A visszaváltás határideje jövő évi márcz. 1-je. Akkorra jelenjenek meg mindazok, a kik a pénzhez igényt tartanak s Liptó vm. értesítse erről azokat, a kik Balassáéktól zálog vagy bármi czímen valamelyes részt szereztek a vár tartozékaiból. Vegyék fel a pénzt s bocsássák vissza a jószágot. A *B. Ferencz* tokaji kapitánynak szóló levelet a szepesi kamarának küldte a pozs. kamara, hogy azt meghitt emberével kézbesítse neki Tokajban és bizalmasan közölje, hogy mit válaszolt ő flge resolútiójára. (Exped. cam.)

181. *1592. decz. 2.* Meskó György, a szentiváni Szentivány János és András ügyvéde Liptó vármegye törvényszékétől a Szentiványiaknak *Balassá Bálint* és *Ferencz* ellen Javorovesady wrch byztrey s egyéb havasok elfogllatása miatti perében kelt következő iratokat kiadni kéri:

I.

Liptó megye jelenti Rudolfnak, hogy 1579. jul. 1-én törvényszéke előtt megjelent Pruzsinszky Miklós, mint Szentiványi Kristóf és János ügyvédje s panaszt emelt *Balassa Bálint* és *János* ellen, hogy 1579. Szt. György nap körül Pándi Zsigmond a Balassák tisztje több dovalovi, jobbágygal a Szentiványiak nev. havasán juhakolt építtetett s a havast elfoglalta. Kéri tehát, hogy az 1542 pozsonyi törv. cz. értelmében, mely az új foglalások visszaadása iránt intézkedik, azt visszaadni rendeljük. A vármegye helyszíni szemlére kiküldi az alispánt, 3 szolgabíró-t és egy esküdtet; ezek a Szentmihály nap után való 4-ed nap tartott gyűlésen azt jelentették, hogy jul. 20-án a helyszínén megjelentek, de Balassák az idő rövidege miatt a szükséges előkészületeket nem teheték meg s több községben levő tanuikat nem gyűjthették össze. Ennélfogva Szt. Mihály napja után ötödnap ismét megjelentek s ott a havas tulajdonjoga iránt tanuvallatást eszközöltek. E napon kihallgattak 51 tanut, a kik egyértelműleg vallották, hogy a havas mindig a Szentiványiaké volt. Midőn másnap a hegyről lefelé jöttek, utközben találkoztak *Balassa Bálint* megbízottjával benedekfalvi Kiszely Péterrel, aki azt kérte, hogy a bizottság menjen ismét vissza, vagy pedig jövő tavaszra tűzzön újabb terminust a Balassa tanuinak kihallgatására. A bizottság vissza is ment, azonban a Balassa tanui — állítólag félreértésből — nem vallottak s csak az ügyvédek felelgettek. Ekkor új terminus tüzetett 1580. apr. 25-re. A küldöttség meg is jelent, azonban Dévai Miklós a Balassa András (!) nevében kifogásolta, hogy a Szentiványi tanui kihallgattassanak. A bíróság belátván e kifogás helytelenségét, megkezdte a tanuvallatást, újabban kihallgatván 18 tanut, kiknek vallomása alapján kimondta az ítéletet, hogy a peres havas a Szentiványiakat illeti, mely

ítéletet Dévai Miklós megfellebbezte az ország rendes bírái elé, a mibe a megyei törvényszék, hivatkozva az 1542. pozsonyi t. cz.-re, mely a hatalmaskodó foglalásban az ítélkezést a vármegyére bizza, csak hosszas tanácskozás után ment bele az 1580. nov. 9. tartott ülésében.

II.

Liptó megye levele, mely szerint 1589. máj. 17. tartott törv. székén Meskó György, a Szentivány János és András (a Kristóf fia) ügyvédje bemutatja a megyének 1580. nov. 9. (l. fent) kelt transmissionalis ítéletlevélét azzal, hogy ez a rendes bíróság elé fellebbeztetett ugyan, s bár azóta mind országgyűlés, mind orsz. összejövetel tartatott, a melyeken az ily ügyek felül volnának vizsgálándók, mégis Balassák a szükséges lépéseket ez iránt maig sem tették meg, legalább arról jelentés nem érkezett, a mit annyival inkább tehettek volna, mert egy másik ügyökben, melyet Balassa András, az ujbári várban tett foglalások miatt ellenök indított, a megye törvényszéke előtt megjelentek s tárgyaltak. Ennélfogva a törvényszék kimondja az elmarasztaló ítéletet.

III.

1590. jun. 5-én. Liptó megye Szentiványi János és András újabb panaszára, mely szerint a már restituált havast a Balassák jobbágiai ismét elfoglalták, parancsot ad Pruzsinszky Miklós szolgabírónak, hogy Balassákat idézze törvényszéke elé. Ezt a szolgabíró jun. 13. teljesíti, a távollévő Balassák helyett Nemes Gáspár ujbári várnagynak adván át az idézőlevelet.

IV.

1591 febr. 13. Liptó vármegye a Balassákat s jobbágyaikat, a miért a tárgyalásra meg nem jelentek, se nem képviseltették magukat, megbünteti és pedig a meg nem jelenésért a két Balassát egyenként 3 nehéz márkára, 11 jobbágyát egyenként egy nehéz márkára, összesen 17 nehéz márkára vagyis 68 arany frtra, a hatalmaskodó foglalásért pedig 100 arany frtra, mely utóbbi fele a vármegyének, fele a Szentiványiaknak fizetendő.

V.

1592. máj. 10. Fejérvői István nyitrai püspök és kir. helytartó megparancsolja Liptó vármegyének, hogy Balassák ellen hozott ítéletét hajtsa végre s vessen véget a Balassák és Szent Iványiak közti határpernek. (N. R. A. 674: 13.)

182. *Pozsony, 1592. decz. 5.* A m. kam. jelenti Mátyás fhnegnek, hogy nov. 16-ki rendelete értelmében felszólították Illyésházy Istvánt, hogy Ujbár inscriptióját = 13200 frtot, Végles inscriptióját = 10600 frtot, készpénzt 4000 frtot s más (alterius summae) 3884 frtot, összesen tehát 31684 frtot fizessen le jövő márcz. 1-re, a mikorra t. i. a Balassa örökösöknek az inscriptiót felmondottuk s őket annak felvételére felszólítottuk. Illyésházy kész most is a pénzt letenni, de azt mondja, hogy korábbi ajánlata értelmében csak az ujbári 13200 frtot és a 4000 frtot (a flsgednek 1591. jan. 21-én átküldött transactionalis levél, melyet meg-

tekintés végett magunknak megküldeni kérünk alapján) hajlandó kifizetni. A véglesi inscriptio s a többi összeg kifizetését semmiképp se vállalja magára. Mivel pedig az egész 31684 frt a Balassa Andrással kötött transactio értelmében Ujvárra vitetett által s az terheltetett meg vele, felvilágosítást kérünk az iránt: vajjon az Illyésházy által leteendő 17200 ftért Ujvár redimálható és Illyésháznak át adható-e és a hátrálékos tartozással a Balassa örökösök ő flgéhez utasíttassanak. Mert Illyésházy ezt az összeget kész letenni s a várat átveszi; s ha bárki a 10600 és 3884 frtot ő flgének leteszi s az egész 31684 frtért a várat magához váltja, ő annak a várat azonnal visszabocsátja. Intézkedést kérünk arról is, hogy a pro palatinus, ki a pénzt átveszi, a kam. tanácsos, ki a várat átveszi és ismét átadja, fáradozásainak díját s redemptióval járó költségeket ki viseli? E tárgyakban sürgős választ kérünk, mert a depositio ideje közeleg. B. András örökösei hozzánk küldött emberükkel kijelentették, hogy a transactiótól nem állanak el s az egész összeget követelik. (Pozs. kam. iratai III. 38. és Exped. camer. poson.)

183. *Bécs, 1592. decz. 16.* Mátyás fhg a m. kam. decz. 5-ki előterjesztésére azt válaszolja, hogy Illyésházyval csupán az ujvári 13200 frt inscriptio iránt kellett volna tárgyalni s abba a véglesi inscriptiót nem kellett volna bele zavarni; mert ő flge resolutiojának az az értelme, hogy Illyésházy kezébe Ujvár csak ideiglenesen jusson, míg a Balassa János örökösivel a dolog nem tisztáztatik; ellenben a B. Andrással, illetőleg most már örökösivel a Végles és Ujvár iránt kötött transactiot fenn kívánja tartani s mihelyt lehet, realizálni, a midőn Illyésházytól a vár ismét átvéttetik. A 4000 frtnak Illyésházy által leendő kifizetésének akkor volna értelme, ha B. András örökösei azt követelnék, ámde ők maguk kijelentették, hogy a transactiót fenn akarják tartani. A mi a véglesi portio feletti veszekedését a Balassáknak illeti, igaz, hogy B. András abból mindig $\frac{2}{3}$ részhez tartott jogot s ha most ezt a B. János örökösei kétségbe vonják, az igazság bírói uton lesz megállapítható; addig pedig a vár védelme ő flge kezében marad. (Fogalm. Pozs. kam. ir. III. 38.)

184. *Pozsony, 1592. decz. 16.* A kamara írja Illyésházynek, hogy *Balassa Bálint* tegnap egy pert küldött a kamarának, melyből kitetszik, hogy *Ujvár* tartozékának egy részét veszedelem fenyegeti s annak megoltalmazására ő elégtelen. Mínthogy pedig a kamara oly messziről nem vigyázhat, hogy azt az uradalmat valami baj ne érje és kollegánk *Baranyai Bálint* néhány napra távol van, ennél fogva a kamara a pert átküldi Illyésházynek, mint a ki ügyis nem sokára magához váltja a várat és kéri, hogy bölcs belátása szerint cselekedjék, hogy egyes részek el ne szakíttassanak; a miben a kamara támogathatja, készséggel fogja támogatni őt, ha ez iránt megkeresi. (Exped. camar.)

185. *Bazin 1592. decz. 17.* *Illyésházy István javaslatai a pozsonyi kamara részére Balassa Bálintnak és Ferencznek az ujvári uradalom iránt, továbbá a Kubinyiakkal és Szent Iványiakkal folyó perek tárgyában.*

Reverendissime ac generosi domini et amici observandissimi; post

salutem et servitii mei commendationem. Litteras rev. ac gen. dominationum vestrarum accepi unacum adjunctis sententiis comitatus Lyptoviensis, quae literae sententiales testantur aperte, quod *Valentinus* et *Franciscus Balassa*, moderni possessores castri Wywar ex mera negligentia et iniuria, ipsorumque culpa ac quasi voluntarie territoria ista castri amiserint. Constat autem mihi ista territoria valde ampla et tanti momenti esse, ut, si amittantur, castrum Wywar omnibus suis montibus, vallibus, silvis et pascuis cum ingenti Suae Mattis damno privabitur; et merito Sua Mattas damnum hoc a possessoribus ex summa inscriptionis refundere sataget.

Interim tamen ob audiendum nullo modo erit, sed res cum domino personali praesentiae et dominis prothonotariis ac direttore causarum communicanda est, ne in ista mutatione fiscus patiatur et damnum tam improwise tantum accipiat.

Mea tenuis opinio ea esset, ut mandato domini locumtenentis vel personalis praesentiae a progressu causarum istarum comes et vicecomes et iudices nobilium prohibendi essent, ne scilicet in causis istis ulterius procederent. Si quidem Sua Mattas arcem hanc redimere, in manusque suas recipere velit, qua de re jam etiam possessores arcis certificasset, peracta tandem redemptione actores in suis actionibus possint denique procedere. Similiter ut et *Valentino* et *Francisco Balassa* camera perscriberet, ut nisi causae advigilent et illam vindicent, Sua Mattas damnum hoc, negligentia eorum accumulatum ex summa inscriptionis sibimet refundet. Interim tamen ut et fiscus non negligat, fieri necessaria; mandato enim tali per iudices vix locus dabitur.

Sententia Georgii Cubiny est fundata super articulum novissime de occupationibus bonorum constituta et est per non venit lata. Et nunc denuo siquidem expiraverat per mandatum solito modo resuscitata est, per hocque rursus in manus judicarias devenit, ideo solito onere flor. tribus posset illa sententia infringi. Ut tamen hoc ad effectum melius deduci queat, mandato opus esset, quod a domino personali praesentiae extrahi posset, cum ea expositione, quod dum et quandocunque litterae adjudicatoriae apud manus judicarias deprehenduntur, juxta Tripartitum onere solito semper infringi potest; et sic tandem ad destructionem actionis et rem ipsam progredi et respondere possit.

Causa autem altera per familiam Zent Iwany erecta multo ista priori est pejor, *Valentinus* et *Balassa* bis vel ter causam in curiam regiam appellavit, unde nihil reportavit; et ideo causa transivit in rem judicatam. Hujus quoque executio neglecta est, et ideo hoc tempore per mandatum domini locumtenentis causa resuscitata est. Tota ista quoque actio super per non venit fundata est, eodem modo esset et ista sententia solito onere infringenda, et sic tandem ad ulteriora procedendum foret, si modo aliquo possit causa haec usque protrahi, donec redemptio perageretur. Ego postea vel per concordiam, vel alia aliqua via causae huic prospicerem. Verum tamen interim providendum esset, ne fiscus, qui et evictionem assumpsit et est perennalis haeres bonorum istorum, damnum capiat.

Causae familiae Zent Iwany, quia fundata est super articulum anni 42, poterit novo iudicio vel repulsione obviare. Ut tamen tempestive ante executionem ista provideantur, requiritur. Quare rev. ac gen. dominationes vestras ante istas ferias expediant, necessaria et Benedicto Czerniczky, qui in illo comitatu causas fisci curabat antea, cum sufficienti informatione transmittant. Interim ubi et ego curam adhibebo diligentem, ut fiscus ab improviso isto damno vindicetur.

Questio autem erit, utrum remedia ista nomine et in persona modernorum possessorum vel fisci regii erunt extrahenda? Ego censerem, quod peragenda esset nomine et in persona in causam attractorum *Valentini* et *Francisci Balassa*, ut tamen adjungeretur illis procurator aliquis nomine fisci. Timendum enim est, ne interim cum damno fisci *Valentinus Balassa* cum actore aliquam collusionem peragat. Quae tamen omnia prudenti iudicio rev. ac gen. dominationum vestrarum relinquo. Datum ex castro Bozin 17 Decembris, 92. Rev. ac gen. dominationum vestrarum servitor et amicus S. Ilieshazy. (Ered. Pozs. kam. iratai III. 38.)

186. *Pozsony, 1592. decz. 22.* A kamara értesíti Illyésházyt, hogy az *Ujvár*hoz tartozó bizonyos részek iránt a mostani birtokosok ellen némely ottani nemesek által indított perben a kir. személynök tanácsát sajnosan nélkülözni kénytelen, ennél fogva az Illyésházy által megszerkesztett formulát visszaküldi s az ő bölcsességére bízva, hogy olyan intézkedéseket tegyen, melyek a pert sikerre vezetik.

Azt is tudatja, hogy az *Ujvárért* járó pénz dolgában felmerült nehézségtől, t. i. Véglés iránt *Balassa András*sal kötött transactionból kifolyó költségektől ő flge elállott s csak az inscriptiónális 13,200 tallér deponálásáról gondoskodjék Illyésházy. (Exped. camer.)

187. *1592. decz. 31.* A m. kamara Mátyás főherczeg decz. 24-iki parancsára bemutatja az Istvánffy propalatinushoz intézendő parancs fogalmazványát, hogy 1593. márcz. 1-én menjen Liptó vármegyébe s ott a kezéhez kapott pénzből a várat a *Balassáktól* a fiskus részére foglalja vissza. Még egyszer kéri a decz. 10-én már kért Balassa-féle inscriptiónális levél hiteles kiadványát. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38.)

188. *Bécs, 1593. jan. 7.* Mátyás fhg a kamarához átküldi kézbesítés végett a propalatinushoz *Ujvár* redemptiója dolgában adott parancsát. (Ben. resol. ad. cam. poson. 1593. fol. 8.)

189. *1593. jan. 19.* A pozsonyi kamara értesítetik, hogy Illyésházy István *Ujvárt* magának kérte adományoztatni. (Ben. resol. ad cam. Poson.)

190. *1593. febr. 1.* Minthogy a tárgyalások lassúsága miatt az inscriptiót idejébe fölmondani nem lehetett, ennél fogva *Ujvár* átadásának ideje márcz. 1-ről jun. 1-re halasztatik. Az ekként átváltoztatott s *Balassa Bálint* és *Ferencz*hez intézendő felmondó s idéző parancsot a m. kamara Mátyás fhgnek aláírás, vagy a mi még hatásosabb a király által való aláíratás végett azzal a kéréssel küldi meg, hogy a felmondási határidőre való tekintetből azt legkésőbb e hónap végeig expediáltassa. (Ered. Pozs. kam. ir. III. 38. és exped. camer.)

191. *Pozsony, 1593. febr. 1.* A pozsonyi kamara értesíti Illyés-

házy Istvánt, hogy *Ujvár* visszavételének határideje elhalasztatott, mert *Balassák* az ügy rendbehozását ígérték; de ell kellett halasztani azért is, mert a propalatinus, akinek a kezébe tétetik le az inscr. összeg, s a kinek a vár átadásánál jelen kell lennie, a most folyó országgyűlésen van elfoglalva. De ebből az elhalasztásból kára nem lesz Illyésháznak; azért várja be türelemmel az újabb határidőt, a mikor a vár átvétetik s az ő kezébe adatik. (Expeditiones camerales.)

192. *Pozsony, 1593. febr. 25.* A főherczeg jan. 19-iki kérdésére, hogy a *Balassáktól* visszaváltandó *Ujvár* Illyésházy Istvánnak adható-e, a ki azt az árt, a melyben a Balassák bírják, megígérte? — azt válaszolja a pozsonyi kamara, hogy a vár visszavétele a jövő jun. 1-re már ki van tűzve s ha akkor megtörténik, ő fíge annak adományozhatja, a kinek akarja s annyiért, a mennyiért tetszik. (Exped. camerales.)

193. *1593. márcz. 5.* *Balassa Bálint és Ferencz* ajánlatára, hogy ha ő fíge őket továbbra is megtartja Ujvárban a Balassa András által kifizetett 4000 frt. s a véglesi portión levő összeg megfizetését ígérik, Mátyás főherczeg azt válaszolja, hogy ő fíge már elhatározta Ujvár visszaváltását s azt meg nem másítja. Az iránt, hogy a visszaváltott vár újra inscribálása tárgyában Balassáékkal vagy mással fog e értekezni? később fog intézkedni. (Fogalm. Pozs. kam. ir. III. 38.)

194. *1593. márcz. 5.* *Balassa Bálint és Ferencz* kérvénye *Mátyás főherczeghez*, hogy a *Végles* miatt *Balassa Zsigmonddal* fenforgó ügyöket az éppen folyó országgyűlés tartama alatt láttassa el.

Serenissime Princeps, domine clementissime.

Quod Vestra Serenitas possessionem Wyvarianam nobis ad tres menses prorogavit, faxit Deus, ut Vestrae Serenitati vel ipsa profundenda vita reservire queamus. Sed Vrae Serenitati humillime supplicamus, dignetur pro justitia causam Wiglesianam, quemadmodum clementer pollicita est, inter nos et Sigismundum Balassy coram magco dno locumtenente palatinali, de facto istis stantibus comitiis, novo judicio revideri mandare, cum paesertim proprietat ejus castri ad Suam Mattem pertineat, quam scire profecto valde oportet, quem nostrum defendere debeat; sitque quesumus specialis in hac causa judex Vra Serenitas, ut jam tandem omnibus hominibus innotescat, suumne saltem, aut nostrum quoque Andreas olim Balassa intrascribenda Wiglesiana portione vendiderit. Quod si autem nunc ante regnicolarum ora, durantibus hisce comitiis, causa isthaec, litem videlicet Sigismundo Balassy protrahente, definiri nequiverit, ne ante latam sententiam Wywario expellamur, sed gratia potius Suae Mattis confirmemur, praesertim cum per nos nunquam steterit stabitque, quominus causa Wiglesiana vel per unius horae spacium decidadur. Interim dabimus operam, ut illam quatuor mille florenorum summam, quam emendae arcis Wywar gratia, auctionis nomine Andreas Balassy Suae Matti numeraverat, refundamus et Wiglesianam quoque portionem, si adversa pars (ut speramus) causa ceciderit Suae Matti concedemus ad Wyvarianam inscriptionem transcribendam, praesertim si Wyvarianam possessionem Sa. Caes. Mattas (qua quidem pro gratia humillime supplicamus) nobis, quoad vixerimus, fuerit dignata inscribere. Benignum ex-

pectamus responsum. Ejusdem Vrae Serenitatis humillimi et fideles servi Valentinus et Franciscus Balassy. (Ered. de idegen kézzel írt folyamodvány. Pozs. kam. iratai III. 38. Mellette van az udv. kamara jóváhagyott véleménye; hogy az ügy tárgyalás alatt állván, annak lefolyása bevárandó.)

195. *Bécs, 1593. ápr. 10.* Mátyás főherczeg megparancsolja Alapi Balogh Albert propalatinusi ítelőmesternek, hogy Tapolcsán várának Balassa Menyhérttől máj. 15-én, és *Ujvárnak* a *Balassáktól* jun. 1-én leendő visszaváltását eszközölje egy m. kam. tanácsossal együtt. (Pozs. kam. ir. III. 38.)

196. *Bécs, 1593. máj. 5.* Ujvárnak a *Balassáktól* leendő visszavétele közeledvén, Mátyás főherczeg utasítja a pozsonyi kamarát, hogy az azzal megbízandó bizottság tagjait jelölje ki s számukra az utasítást szerkesztsze meg. (Ben. resol. ad cam. poson 1593 fol. 78.)

197. *Bécs, 1593. máj. 11.* Az udv. kam. véleményezés végett küldi a pozs. kamarának *Balassa Bálint* kérvényét, hogy 24 hordócska (vascula) bort vihessen ki Krakkóba harminczad nélkül. (Ben. resol. ad cam. poson. 1593 fol. 92.)

198. *1593. május. 26.* A kam. véleményére Mátyás fhg megengedi, hogy a kérelem teljesíttessék. (u. o. fol. 102.)

199. *Bécs, 1593. máj. 17.* Az udv. kam. a pozs. kam.-hoz: Az *Ujvár* resignálásával megbízandó komissionak szóló utasítás mintáját megkaptuk s azt aláírtuk; azonban úgy véljük, hogy kisebb számú bizottság is elvégezhetné azt a dolgot; a magyar urak közül Baranyay Bálint és a lipői alispán elég volna. Illyésházy István kívánsága tárgyában, hogy az erdők és a fűrészmalom helyreállíttassanak csak azután kelene tárgyalni, ha az ügy már befejeztetett, a közben ki lehet puhatolni, hogy mi a szándéka e részben Illyésházynek? Az átadás esetleg néhány nappal elhalasztható annál inkább, mert *Balassa András örökösei* ujabban késznek nyilatkoztak az inscriptio letételére s ha ezt megteszik és az atyjukkal kötött transactiot megállják, akkor az Illyésházy ajánlatát mellőzni lehetne; a miről azonban tanácskozzék a kamara és adjon véleményt. Az átadásnál különben ügyelni kell arra, hogy a vártól elszakított részek visszakebeleztessenek és senkivel méltatlanság ne essék. (Ben. resol. ad cam. poson. 1593 fol. 96.)

DR. ILLÉSSY JÁNOS.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS LEVELEI B. KEMÉNY ZSIGMONDHOZ.

(Első közlemény.)

Kemény levelei Wesselényihez, talán 1—2 elvesztett kivéve, mind közölve vannak. (*Irodalomt. Közl.* 1900. 351 s köv. l.) Most közlöm ezek kiegészítése és megérthetése végett azokat, melyeket Wesselényi írt Keményhez s szokása szerint *Levélmásolati könyveibe* bediktálván, szerencsére hiány nélkül fönmaradtak. Ezekből látható, hogy a két férfiú